Studiehandledning för serien Muslim i Europa

TV-programmen och boken ”För Guds skull” kan naturligtvis komma till användning på många olika sätt i studiecirklar och i skolans högsta klasser men också i samband med kursdagar och konferenser kring hithörande ämnen.
Kompletteringsmaterialet här på UR:s hemsida är mycket användbart, dels för att få en överblick över programmens innehåll och medverkande, dels för fördjupningar när det gäller islam i allmänhet och litteraturtips.
Den här handledningen utgår i första hand från en studiecirkel på c:a tio träffar helt baserad på detta material. Grundtanken är att man vid varje träff ser ett tv-program tillsammans och samtalar kring innehållet samt att till var träff några cirkeldeltagare läst ett av porträtten i boken och presenterar för övriga. Naturligtvis bidrar sen deltagarna med aktuella tidningsartiklar, annan litteratur och egna erfarenheter till cirkelarbetet. ”Protokoll” bör föras vid träffarna för att successivt samla resultatet.

€€

I program ett får vi möta Mohammad från Piteå och Arnela, som studerar vid idrottshögskolan på Lidingö.
Mohammad möter vi i bostaden vid Piteälven, tillsammans med hustrun Karina, på stan och på Ekbergs konditori, hos sjukgymnasten, vid fredagsbönen och i fullmäktigesalen, där han är ledamot.

- € På caféet diskuterar Mohammad tillsammans med några andra med muslimsk bakgrund problemet med mediabilden av det ”muslimska” i Sverige och andra västländer. Ta återkommande upp detta i studiecirkeln och försök lite mer systematiskt bevaka såväl riks- som lokalmedia under t.ex. en månad. Hur ser cirkeln på denna problematik ?
- € Mohammad har närmat sig religionen på lite äldre dar, efter ankomsten till Sverige. Hur vanligt är detta ? Handlar det om situationen som immigrant i en ny kulturell miljö eller om en mer allmän ”muslimsk renässans” ? Vilka erfarenheter har cirkeldeltagarna ?
- € Mohammad bläddrar i sitt fotoalbum och visar bilder från ett tidigare skede i livet som PLO-aktivist med erfarenhet från Libanon, Libyen och Gaza; ganska långt från idyllen vid Piteälven. Hur är det möjligt att förena så vitt skilda erfarenheter i sin personlighet och att förmedla till sin omgivning ? Har många av dagens svenska muslimer dessa ”annorlunda erfarenheter” ? Och är dom så ”annorlunda” …. ?
- € För Mohammad gick vägen in i islam åtminstone delvis via frågor kring kvinnans ställning inom islamsk tro och praktik. Det är väl rimligt att dessa frågor blir ett återkommande tema i cirkelarbetet. I varje tv-program porträtteras en man och en kvinna, bl.a. för att möjliggöra ett mer nyanserat samtal kring detta laddade ämne. Kan man ha nytta och glädje av paralleller med kristendomen ? Finns egna erfarenheter och kunskaper inom cirkeln ?
- € I mötet med Mohammad framkommer fredagsbönens betydelse. Vi kommer att möta denna erfarenhet också i andra avsnitt av serien. Kan man som icke-muslim förstå fredagsbönens roll i muslimsk fromhetsliv ? Vad består den av för olika moment ? Kan cirkeln skaffa sig förstahandsinformation kring detta ?
- € Mohammad säger sig fungera som något av en ”umda”, borgmästare, för muslimer och landsmän i pitetrakten. Har detta någon koppling till islam eller är det en rent

social funktion ? Har cirkeln tillgång till kunskaper i arabiska ?

- € Arnela berättar hur hennes muslimska identitet blev tydlig först i och med kriget i Bosnien och flykten till Sverige. Är det en vanlig erfarenhet ? Har cirkeln kontakt med andra bosniska flyktingar ? Reflektera kring islams ställning i Bosnien, historiskt och i vår tid !
- € Arnela utbildar sig till idrottskonsulent på Bosön med bl.a. massage som en del av kursinnehållet. I programmet skymtar en konflikt kring detta. Redovisa denna och samtala kring eventuella problem mellan islamsk tro och yrkesarbete i dagens Sverige. I vilka sammanhang finns det fördelar ? Ta kontakt med dom som vet av egen erfarenhet.
- € Arnela leder kurser i självförsvar för unga muslimska kvinnor. Hur motiverar hon detta ? Hon är också en av dom muslimska ungdomar i Sverige som genomgått utbildning till Fredsagent i studieförbundet SENSUS regi. (Se artikel i SvD 7/10-07.) Ta reda på mer om detta och samtala kring initiativet.
- € Arnela är kampsportare i världsklass. Samtala kring muslimsk tro och elitidrott, problem och möjligheter ?
- € I programmet gör vi en snabb visit hos Arnelas familj i skånska Perstorp. Reflektera !

€€€

I program två möter vi Suher Othman, vars föräldrar kom från Palestina till Danmark på 70-talet, samt Bayram Korkmaz, som kom från Turkiet i tjugoårsåldern 1982, gift sig med en danska och nu har två barn, 11 och 8 år gamla.

€ Suher är nyutbildad läkare och vi får se henne i aktion, bärandes huvudduk. Fundera kring hennes relation med patienterna. Suher lyfter själv fram språkets betydelse.
€ I reportaget om Suher sätts en tv-debatt med Dansk Folkepartis ledare Pia Kjaersgaard angående rätten att bära slöja som förskollärare i centrum. Analysera denna i detalj, replik för replik. Pröva att återskapa den i form av rollspel inkl. programledare. Reflektera.
€ Suhers syster har flyttat till Saudiarabien. Vilka är hennes erfarenheter ?
€ Suher funderar kring vad som ska anses som ”danska värderingar” och vem som är ”dansk”. Diskutera dessa begrepp.
€ ”Prestera mer för att räknas lika” är en av Suhers erfarenheter. Hur allmängiltig är denna ?
€ En av Bayrams motton är att ta det bästa från bägge kulturer, den danska och den turkiska. Problem och möjligheter med denna inställning ?
€ Hur beskriver Bayram trons betydelse i sitt liv ? Analysera olika aspekter av detta.
€ Vi möter Bayram av och till mot bakgrund av ett radioinslag kring ungdomskriminalitet i invandrargrupper. Bayram själv arbetar som ungdomsledare och idrottstränare. Vad är hans erfarenheter ? Har cirkeln egna erfarenheter ?

€€€

I program tre från Nederländerna möter vi sångerskan Rajae el Mouhandiz med nordafrikansk bakgrund samt Ramin Amat som för trettio år sedan flyttade till Holland från Surinam i Syd-Amerika.

€ I reportaget med Rajae nämns mordet på Theo van Gogh 2004. Ta reda på mer om detta och den betydelse det haft för islam i Nederländerna. Rajae skrev och framförde sången ”Children of islam” under den perioden. Diskutera vilka möjligheter musiken har att bygga broar mellan religioner och folkgrupper. Kan man också tänka sig motsatsen ?

€ Vi får se en tv-debatt kring ämnet ”Islam och popmusik”. Kommentera detta avsnitt. Man får en känsla av att Rajae upplever sammanhanget som ganska frustrerande.
€ Vi möter Rajae tillsammans med modern Habiba, som hon återknutit kontakten med som vuxen. I nästa reportage möter vi Ramin tillsammans med barn och barnbarn. Reflektera kring frågan om relationen mellan olika generationer har särskild laddning inom islam.
€ Ramin tillhör en folkgrupp från Java i den tidens Nederländska Ostindien, som flyttade till Surinam under kolonialtiden, men vid självständigheten 1975 flyttade till Holland i egenskap av nederländska medborgare, c:a trehundra familjer. Dessa tycks fortfarande utgöra en egen gemenskap kring sin moské, även om man nu som Ramin har holländska grannar. Fundera kring vilka speciella problem - och möjligheter - som det ”koloniala arvet” leder till i länder som Nederländerna och Frankrike.
€ I reportaget om Ramin får vi också möta ”några vanliga holländare”. Kommentera deras medverkan.
€ Äldreboende i anslutning till moskén ?! Fundera kring hur Sverige, Nederländerna och andra europeiska länder bör organisera äldreomsorgen framöver.
€ Ramin ser som sin uppgift att lära bl.a. barn och barnbarn att be och använda koranen. Ett råd är att börja med de fem första surorna samt de tre sista. Är någon i cirkeln bekant med koranen ? Försök finna ett sätt att tränga in i koranens värld.

~~€€€~~

I program fyra möter vi Salma från Cordoba och Houssein från Granada, två spanska städer med starka muslimska influenser. Vi får en glimt av den moriska tiden på den iberiska halvön, som omfattar perioden 716-1492.

€ Perioden lyfts ibland fram som en guldålder med fredlig samlevnad mellan islam, kristendom och judendom i denna del av Europa. Ta reda på mer kring detta. Finns det ”kraft” i detta historiska exempel även för vår tid ? På vilket sätt ?
€ Försök att utifrån programmet sammanställa huvudpunkter i Salmas händelserika liv. Reflektera kring detta.
€ Salma lyfter särskilt fram en grundprincip inom islam, ” föresatsen är viktigare än handlingen”. Samtala kring detta. Jmf. den grundsats som i äldre svenska historieböcker tillskrevs jesuitorden; ”ändamålet helgar medlen”.
€ Salma lyfter fram den dagliga bönen som en grundpelare inom islam och som ett faktiskt behov i hennes liv. Ta reda på mer om detta. Jämför med bönens ställning inom judendom ock kristendom, såväl katolsk som luthersk. Reflektera.
€ Houssein tror att c:a hälften av Spaniens en miljon muslimer liksom han kommer från Marocko och vi får i programmet möta ”hans gäng”. Ta reda på mer om Spaniens invandringspolitik och EU:s yttre gräns mot Afrika och den muslimska världen. Konflikter och möjligheter.
€ Houssein är historiker med särskilt intresse för den moriska Nazarite-dynastin. Hur tycks han se på frågan om tolerans-intolerans inom islam i den föreläsning vi får vara med om ?
€ Vi får också delta i ett möte för att organisera lantarbetare. Fundera kring islams roll när det gäller facklig och politisk organisering av förtryckta. Försök ta reda på mer. Jmf. t.ex. med varvsarbetarna i Gdansk på 1970-talet.
€ Salma lyfter fram massmedias roll när det gäller demonisering av islam. En stor fråga, som säkert kommer upp flera gånger under cirkelarbetets gång. Hur ska cirkeln ta sig an denna ? Genom kontakt med journalister ? Med troende och ”icke-troende” muslimer ? Med forskare ? Genom egna undersökningar i tidningar, radio och tv ?

€€€

I program fem från Turkiet möter vi Rabia Brodbeck och Erol Yavar, båda bosatta i Istanbul, ”den enda staden som ligger i två världsdelar”.

€ Rabia, som har en kristen uppväxt i Schweiz och levt som internationellt framgångsrik dansare, mötte islam i fyrtioårsåldern, genom turkiska sufister i New York. Hon berättar om en stark estetisk upplevelse och om andlig gemenskap, som sen förde henne till Istanbul. Begrunda hennes berättelse. Är måhända denna estetisk-andliga lockelse hos islam obeaktad i den svenska samtiden ? Finns det paralleller ?

€ Rabia talar mest om sitt inträde ”i religionen”, inte så mycket om islam. Och en nyckel finner hon i ”the art of giving”, som i hennes fall leder till arbete bland gamla.
Vad är grunden till barmhärtighetsarbetet inom islam ? Likheter och skillnader med andra religioner ?
€ Enligt Erol är innebörden i islam fred och underkastelse. Detta innebär att våld endast får brukas till självförsvar och så mycket som nöden kräver. Terrorism och ”att skrämmas” i islams namn är främmande element, enligt Erols mening.
Men det finns uppenbart andra hållningar. Hur resonerar dessa ? Reflektera kring detta.
Jämför med motsvarande frågeställning inom kristen debatt. Och FN …

€ Erol är angelägen om fysisk träning; talar om kroppen som ”bärare av själen”, att förvalta Guds gåvor. Men lyfter också fram begreppet ”måttfullhet” i sin tolkning av islam. Hur ser cirkeln på dessa resonemang ? Överraskande eller välbekanta ?

€ Ett liknande resonemang tillämpar Erol på materiella resurser och rikedom, att det handlar om ett förvaltarskap. Han är ju själv företagare och fabriksägare med koranen på hedersplats mitt i sitt personliga bibliotek med världsliga böcker på ena sidan och andliga på den andra. Hur kan man tänka sig att denna syn kommer till uttryck i vardagen ? Välgörenhet, etisk personalpolitik, låga priser, lägre krav på vinst ?

€€€

I program sex möter vi två kroatiska ungdomar, Behija Berberovic, nyutbildad läkare från Zagreb, och Elvis Keranovic, arbetslös i industristaden Sisak, vars drömmar pendlar mellan imamutbildning i Libyen och fotboll. Både har familjerötter i Bosnien.

€ Behija understryker att islam har månghundraåriga traditioner i Bosnien, till skillnad från i andra delar av Europa. Ta reda på bakgrunden till islam i Bosnien. Vilka konsekvenser kan man tänka sig att denna historia har för ungdomar som Behija och Elvis ?
€ Behija talar om att fira ”bajram” och att skicka bajramkort. Varför och hur firas denna helg ?
€ Behijha har i programmet ett längre samtal med sin mor Jasmina inför flyttningen till Sarajevo ? Reflektera kring detta samtal.
€ I reportaget med Elvis ges en viss inblick i utbildningen till imam. Han får bl.a. erbjudande om ett uppdrag som biträdande imam i Norge. Ta reda på mer om begreppet ”imam” och hur den islamska religionen är organiserad nationellt och internationellt..
€ Vad har den knäfallande böneställningen för betydelse inom islam ?

€€€

I program sju från Finland möter vi Atik Ismael, vars släkt är turktartarer som bott i Finland sen ryska tiden i slutet av 1800-talet, och Batulo Essak, som kommer från Somalia och flyttade till Helsingfors 1991, efter att ha utbildat sig till barnmorska i Moskva. Och båda firar födelsedag …

€ Hur kan det komma sig att det finns en tartarisk befolkningsgrupp i Finland sen över hundra år ? Ta reda på mer om denna.
€ Atik är ”nykter alkoholist” sen många år. Finns här några kopplingar till hans muslimska tro ? Hur ser man inom islam på användning av droger ?
€ Atik ser det som naturligt att sönerna anammat moderns protestantiska samfundstillhörighet. Reflektera kring problem och möjligheter med att föräldrarna har olika tro.
€ Batulo föreläser kring kvinnlig omskärelse och betonar att det är en kulturell sedvänja i många länder, som inte är religiöst grundad. Resonera kring detta.
€ Batulo upplever att finnar i hög grad planerar sina liv, medan somalier oftare lever för dagen och avslutar sina framtidsplaner med ”insha Allah”, dvs. ”om Gud vill”. Resonera kring denna eventuella skillnad.
€ Batulo påpekar att sonen Alex/Harun har en stor kulturell rikedom och frihet med rötter i såväl det somaliska som det finska och det finlandssvenska. Och vi får se sonen be i sitt pojkrum med en kamrat närvarande. Jämför hur Atik ovan ser på motsvarande situation. Reflektera kring dessa skillnader och ta in fler exempel i samtalet.

€€€

I program åtta från Tyskland möter vi förbundsdagsledamoten Lale Akgun, som kom till Tyskland som nioåring på sextiotalet, och fd. proffsboxaren Pierre Vogel, som konverterade till islam 2001.

€ Lale talar om sina många identiteter, som psykolog, terapeut, hustru, moder, SPD-politiker, troende muslim etc. Vad drar hon för slutsatser av detta resonemang ?
€ Lale anser att lärare i tyska skolor inte bör eller kan bära slöja. Hur argumenterar hon för denna ståndpunkt ? Vad anser cirkeln ?
€ Lale betonar mångfalden inom islamsk tro; olika trosriktningar, olika koran-tolkningar och olika gudstjänstbruk. Ser hon det som en pågående upplösning eller som en rikedom ? Hur ser cirkeln på detta ?
€ Lale och hennes gamla lärare Gisela Royen samtalar utifrån begreppet ”naivitet”. Vad kan dom tänkas mena ?
€ Pierre verkar nu som predikant i en muslimsk väckelsemiljö, där unga människor konverterar till islam. Skillnader och likheter med kristen väckelserörelse ? Har cirkeln egna erfarenheter ?
€ Hur kommer det sig att en tämligen ”färsk konvertit” får uppgiften som predikant och religiös ledare i en muslimsk församling ?
€ Pierre är angelägen att föräldrarna ska följa i hans spår. Reflektera kring samtalet med föräldrarna ?

€€€

I program nio från Slovakien möter vi Mohammed, bosatt i Bratislava sen femtontalet år men med rötter i Syrien, och så Silvia från Kosice, som konverterade till islam 2001.

€ Mohammed berättar om problemen att få till stånd ett muslimskt center i Bratislava

och jämför med den helt annorlunda situationen i Wien bara några mil bort. Har cirkeln erfarenhet av liknande problem ? Vad är i så fall orsaken ? Sök också reda på goda exempel.

€ I programmet visas ett avsnitt från en föreläsning, där Mohammed menar att uppfattningen att islam i historien spritts med svärdet är byggd på ”fördomar av historiker”. Fundera kring detta. Sök fakta. Gör jämförelser med kristendomen.

€ Silvia, liksom Mohammeds maka Zuzana, är slovakiska kvinnor som konverterat till islam under den senast tioårsperioden. Vad kan vara orsaken ? Vilka speciella problem möter ”konvertiten” ? Vilka positiva värden finns det, för den enskilde och för samhället ? Har cirkeln kännedom om någon som konverterat ?

€ Vi möter också Silvias mor Margita och hennes reaktion på dotterns beslut. Reflektera kring relationen mellan ”konvertit” och anhörig. Jämför också med situationen för ”väckelsekristna”.

€ Silvia lyfter fram begreppet tålmodighet, både i relation till maken och mer allmänt. Upplever cirkeln detta som gammalmodigt ?

€€€

I program tio från Österrike möter vi Medina Velic, som är universitetsstuderande i Wien, samt Gernot Galib Stanfel, som är fyrbarnsfar och musikterapeut.

€ Medina resonerar en hel del kring huvudduken, slöjan. Hon valde som sextonåring att bära slöja och har sen fortsatt; som ”ett utryck för att jag är en fri människa, en fri kvinna”. Fundera kring Medinas resonemang. Hur kan det komma sig att slöjan får så stor betydelse i samtal kring islam ?
€ Medina säger : ”Ett liv utan bön kan jag inte föreställa mig.” Vilken roll har bönen ? Vad ber man ? Hur ? Har bönen en annan betydelse inom islam än inom kristendomen ?
€ Medina citerar ett ställe i Koranen som medger att en man slår sin hustru. Hon påpekar samtidigt att det arabiska ordet ”woraba” endast på detta ställe i Koranen översätts med ordet ”slå”. Och förklarar att hon inte kan acceptera en tolkning av Koranen, som medger att en människa slår en annan människa. Delta i ett samtal med Medina kring detta.
€ Galibs intresse gäller fr.a. sufismen, en särskild riktning inom islam. Försök finna mer uppgifter om denna. Finns något motsvarande inom kristendom eller judendom ?
€ Galib, som har katolsk far och protestantisk mor, lockades av att islam är en uttalat monoteistisk religion. Reflektera kring detta.
€ Galib, som är yrkesverksam som musikterapeut, har stort intresse för den islamska musiktraditionen. Han låter oss vara med om en bönestund, ”nike”, där deltagarna söker uppnå ”samklang”, en sorts extasisk upplevelse. Har cirkeln erfarenhet av något i den stilen. ? Finns det motsvarande element inom kristendom ?
€ Reportaget avslutas med ett samtal mellan Galib och hans mor om konvertering. Hon frågar sonen hur han skulle reagera om barnen ville konvertera tillbaks till kristendom. Han svarar lite undvikande att det är upp till dem. Men hon kommer igen och frågar hur han skulle känna inför detta. Reflektera utifrån detta samtal.

€€€

I det elfte programmet möter vi boxningstränaren Mayrbek Umalatov, som är flykting från Tjetjenien, idag bosatt i Warszawa, samt tataren, muslimen och polskan Halina Szahidewicz bosatt i Bialystok.

€ Mayrbek tar flera gånger i reportaget upp de problem med sexskildringar och nakenhet i tv och reklam, som muslimska föräldrar möter i Polen liksom i stora delar av Europa i övrigt. Har cirkeln förståelse för denna problematik ? Finns det en speciell grund för denna reaktion i islamsk trosuppfattning ? Beröringspunkter med kristen tro ?

€ Mayrbek och hans familj är bosatt på en flyktingförläggning. Han citerar ett tjetjeniskt talesätt : ”Det är trevligt att vara gäst men det är bättre att vara hemma.” Samtala kring flyktingskapet utifrån reportaget om Mayrbek och hans familj.

€ Vi får vara med om delar av fredagsbönen i Warszawas enda moské, bl.a. delar av predikan. Reflektera kring denna.

€ Halina tillhör en folkgrupp, tatarerna, som kom till Polen på 1600-talet. Hon visar en stark känsla för traditioner och för hembygden. Hon säger : ”Jihad, det är att försvara allt detta.” Hur ser cirkeln på hennes resonemang ? Hon säger också : ”Människan är inte ensam i ett tomrum.”

€ Halina visar den gamla moskén och berättar om samspelet med den katolska och den ortodoxa kyrkan. Kan det finnas skillnader i de kristna kyrkornas förhållande till islam ? Aktualisera denna frågeställning i samband med fler av programmen.

€ ”En ung muslimsk kvinna säger i reportaget : ”Alla goda handlingar belönas, t.o.m. ett leende.” Samtala kring detta uttalande.

€€

I program tolv från Irland möter vi Shaheed som är imam och Ghazala som tillsammans med maken Ashfaq driver speceriaffär och just öppnat en restaurang, ”Spice Heaven”.

€ Shaheed är uttalad förespråkare av en tolerant, ”antifundamentalistisk” tolkning av islam i nära samspel med det omgivande samhället. I Sydafrika, där han tidigare bott, blev han såväl hyllad och respekterad som hatad och förföljd för detta. Brodern mördades. Försök att i cirkeln leva er in i den situation som en imam med Shaheeds hållning kan hamna i. Finns personer i denna situation i cirkelns närhet ?

€ Shaheed talar starkt för integration i den ”vackra irländska buketten” samtidigt som han och hustrun ger barnen en till synes strikt muslimsk uppfostran. Hur menar Shaheed att detta går att förena ?

€ Shaheeds son är en ung, lovande löpare. ”Kanske en gång i det irländska landslaget !” Finns det några problem i att förena islam med fysiska aktiviteter eller idrott på olika nivåer ? Hur stor är idrottens betydelse för integration ? Eller musikens ?

€ Ghazala inleder med att säga att det för henne är en stor uppoffring att bära huvudduk. Reflektera kring detta.

€ Ghazala och maken tycks vara mycket driftiga entreprenörer och företagare. Finner dom stöd i sin religion för detta ? Eller finns här något problematiskt ?
Vissa kristna riktningar anses av sociologer ha befrämjat företagande. Finns nån motsvarighet inom islam ?

€ Vilken bild av ett muslimskt äkta par visar Ghazala och Ashfaq i reportaget ?

€ Muslimsk matkultur, finns det ? Vad är det i så fall ? Finns kristen matkultur ? Samtala kring matens betydelse för integration resp. åtskillnad. Laga mat och ät !

€€

Ovanstående punkter är en studiehandledning för UR-materialet ”Muslim i Europa”, som är tänkt att vidareutvecklas allteftersom erfarenheter vinns i cirkelarbetet. Skicka gärna synpunkter, förslag eller vunna erfarenheter till undertecknad.

Skellefteå den 15 januari 2008

/Rolf Granstrand/ tel. 070-266 87 23
UR, norra regionen mediepedagog och cirkelledare
e-post : rgr@ur.se